

Ψυχολογία των Μαθησιακών Δυσκολιών

Φωτεινή Πολυχρόνη
Αναπλ. Καθηγήτρια
Τμήμα Ψυχολογίας ΕΚΠΑ

Τροποποίηση του σχολικού
περιβάλλοντος
&
Μαθησιακές Δυσκολίες στην
Τριτοβάθμια Εκπαίδευση

Α΄ ΜΕΡΟΣ

Τροποποίηση του
σχολικού περιβάλλοντος

Σχολικό περιβάλλον φιλικό προς τις Μαθησιακές Δυσκολίες

- Εκπαίδευση-ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτικών
- Ειδική παιδαγωγική υποστήριξη στο σχολείο
- Τεχνολογική και υλική υποδομή
- Ενεργός συμμετοχή των παιδιών στην καταγραφή των ιδιαίτερων αναγκών τους
- Έγκαιρος εντοπισμός και παρέμβαση
- Κοινή πολιτική

Μοντέλα παρέμβασης για όλη την τάξη

Μοντέλα παρέμβασης που λειτουργούν με τη συμμετοχή ολόκληρου του σχολικού συστήματος για την αντιμετώπιση των δυσκολιών μάθησης και συμπεριφοράς.

Ανταπόκριση στη Διδασκαλία (Response to Intervention) (1)

- Μοντέλο που ακολουθεί τη διαδικασία επίλυσης προβλημάτων για την επιλογή της κατάλληλης παρέμβασης.
- Εφαρμόζεται πριν από την παραπομπή του μαθητή για επίσημη διάγνωση (Προϋπόθεση στις ΗΠΑ).
- Τρία επίπεδα:
  - ✓ Ανταποκρίνεται στο 80% των μαθητών. Ενιαίο πρόγραμμα για όλους τους μαθητές. Πρακτικές υψηλής ποιότητας διδασκαλίας.
  - ✓ Δεδομένα αξιολογήσεων: εντοπισμός μαθητών με τη χαμηλότερη επίδοση. Ορισμός baseline και του επιπέδου του στόχου τους σύμφωνα με το επίπεδο της τάξης. Καθορισμός του ρυθμού προόδου του μαθητή. Διδακτικές προσαρμογές
  - ✓ Μαθητές που χρειάζονται εξειδικευμένη υποστήριξη (20% των μαθητών).
- Τρία Κύματα Παρέμβασης (Three Waves of Provision) (Rose, 2009)

Ανταπόκριση στη Διδασκαλία (Response to Intervention) (2)

- Κάθε **απόφαση για τους στόχους** και την παρούσα **επίδοση του μαθητή** ορίζεται από διαδοχικές μετρήσεις (π.χ. ο αριθμός των λέξεων που διαβάζει ο μαθητής μετά από 8 διαδοχικές μετρήσεις).
- Ο **στόχος της διδασκαλίας** ορίζεται με βάση τις εθνικές νόρμες για την ανάγνωση ή με βάση την αξιολόγηση των συνομιλήκων.
- Ο **ρυθμός της προόδου** καθορίζεται σύμφωνα με τα δεδομένα για τη γραμμή βάσης και του στόχου παρέμβασης σε συνάρτηση με τη διάρκεια της παρέμβασης.

Διαφοροποιημένη διδασκαλία (differentiated instruction) (4)

- Υποστηρικτικό πρόγραμμα στο πλαίσιο της κανονικής τάξης
- Προσαρμογές με στόχο την ανταπόκριση στις ανάγκες του κάθε μαθητή ξεχωριστά
- Μεγιστοποίηση μαθησιακών ευκαιριών και κινήτρων

Διαφοροποιημένη διδασκαλία

Παιδαγωγική διάσταση:
Καθεαυτό εκπαιδευτικό έργο

Οργανωτική διάσταση:
Οργάνωση της τάξης
(χωροταξικά, υλικοτεχνικά)

Ανταπόκριση στη Διδασκαλία (Response to Intervention) (3)

Παράδειγμα:

Μαθητής Δ δημοτικού

- Γραμμή βάσης: 40 λέξεις/λεπτό
- Γραμμή στόχου: συνομήλικοι 90 λέξεις/λεπτό (συνομήλικοι)

Παρέμβαση

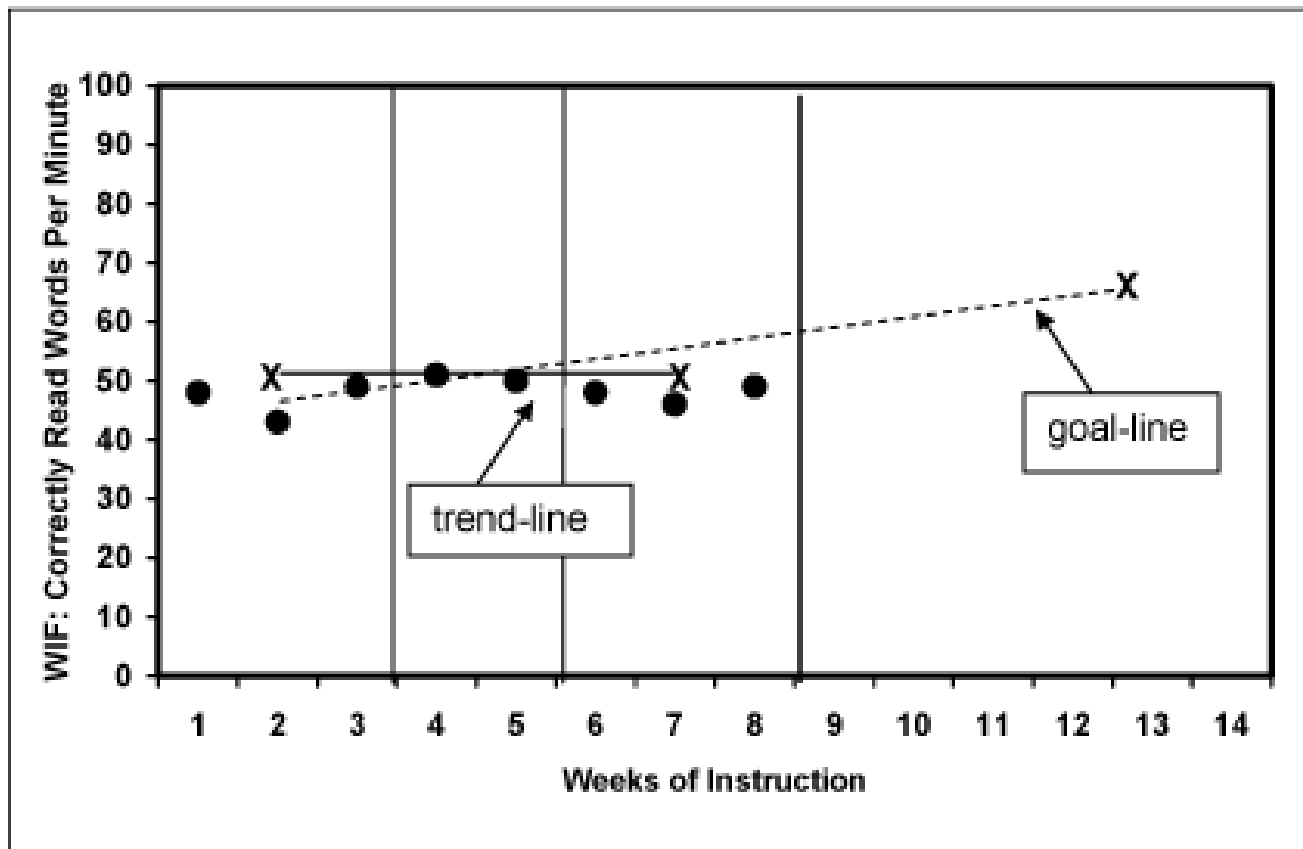
- Διάρκεια: 25 εβδομάδες
- 2 λέξεις επιπλέον/ εβδομάδα παρέμβασης

50 λέξεις απόσταση από το στόχο:

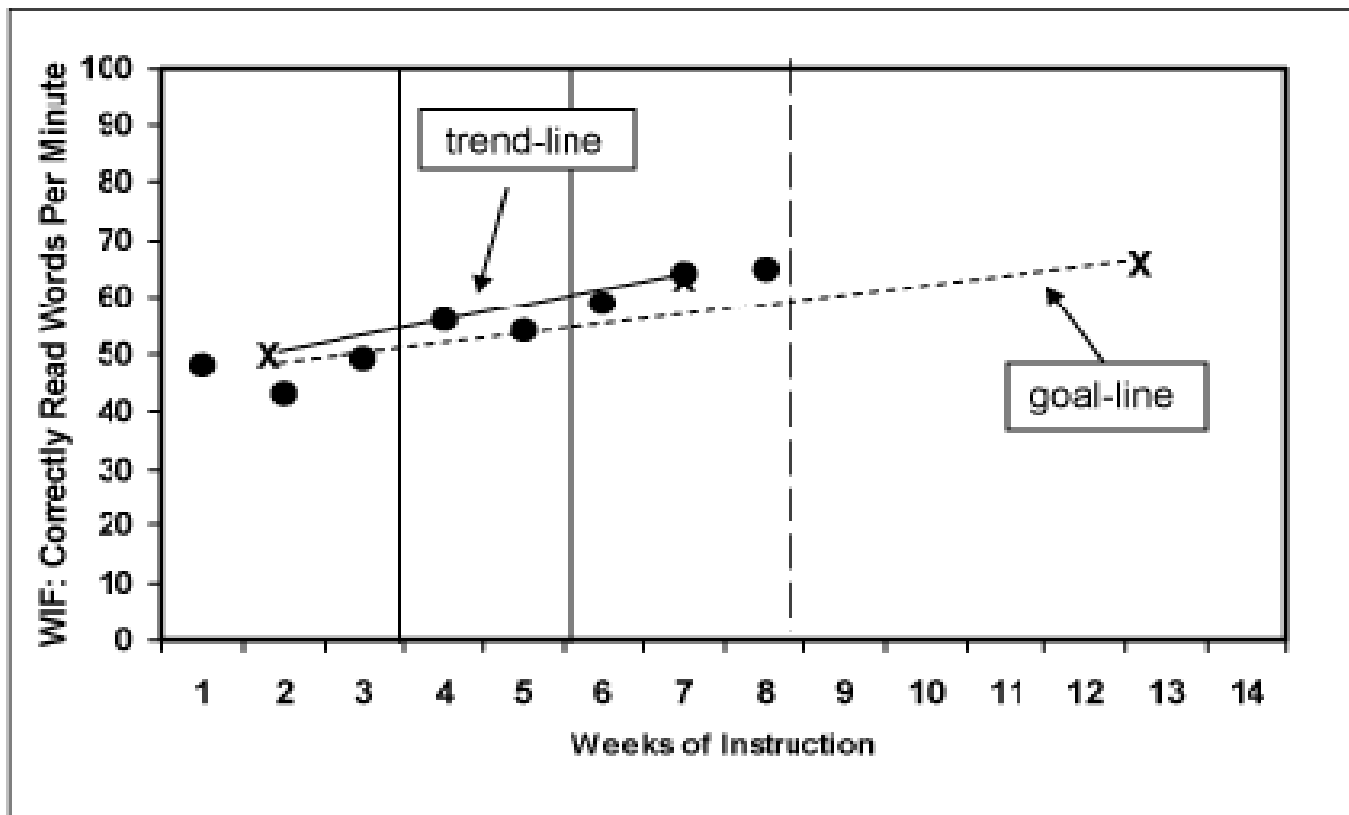
25 εβδομάδες = 2 λέξεις/ανά εβδομάδα

Παράδειγμα

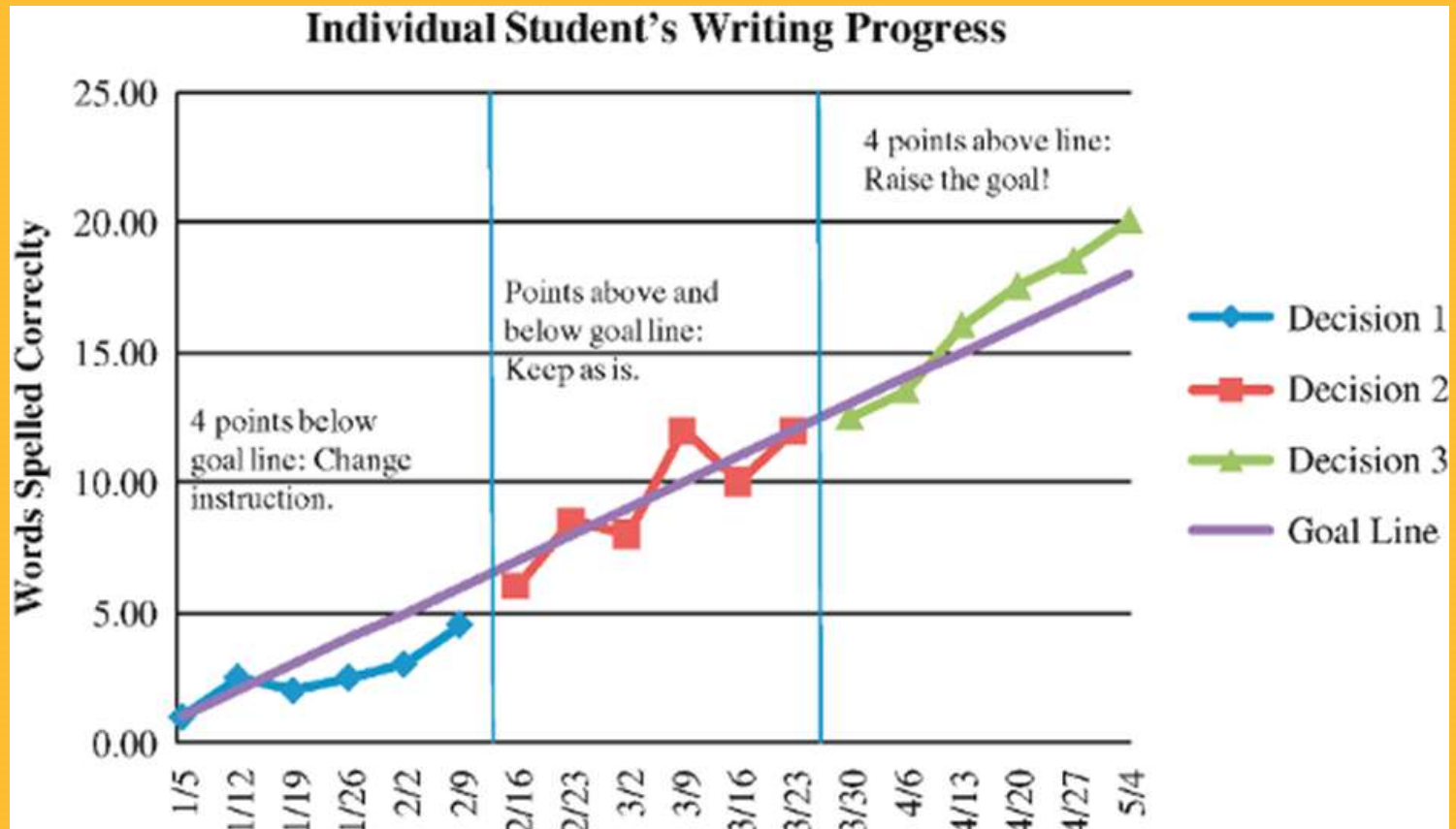
Η γραμμή επίδοσης βρίσκεται χαμηλότερα από τη γραμμή στόχου. Το παιδί δε σημειώνει πρόοδο.

Η γραμμή επίδοσης βρίσκεται υψηλότερα από τη γραμμή στόχου. Το παιδί σημειώνει πρόοδο.

Title

Μοντέλο Tomlinson

Μοντέλο διαφοροποιημένης διδασκαλίας (Tomlinson)

1^{ος} άξονας: το περιεχόμενο

(τι χρειάζεται να μάθει ο μαθητής: γνώσεις, έννοιες, δεξιότητες)

Προσαρμογή των στόχων της διδασκαλίας στις δυνατότητες και τα ελλείμματα του εκάστοτε μαθητή.

2^{ος} άξονας: η διαδικασία

(ο τρόπος προσέγγισης και επεξεργασίας του προς μάθηση υλικού)

Ευελιξία στο χρόνο εργασίας, κλιμάκωση του βαθμού εμπάθυνσης ή δυσκολίας του έργου, οι μεθόδοι, ο βαθμός υποστήριξης.

3^{ος} άξονας: το προϊόν

(πώς δείχνει ο μαθητής τι έμαθε)

Εργασίες, αξιολόγηση διαφοροποιημένη, η οποία επικεντρώνεται στην ατομική πρόοδο και όχι στη σύγκριση της επίδοσης με τους άλλους.

Τί βοηθάει τους μαθητές στην τάξη;

- Μπορούμε να διαφοροποιήσουμε:
  1. *Το περιεχόμενο*, αφορά κυρίως στο τι χρειάζεται να μάθει ο μαθητής (γνώσεις, έννοιες, δεξιότητες).
Πιθανή αναπροσαρμογή των στόχων της διδασκαλίας ανάλογα τις δυνατότητες και τα ελλείμματα του κάθε μαθητή.

Μπορούμε να διαφοροποιήσουμε:

2. Τη διαδικασία/επεξεργασία, δηλαδή τον τρόπο προσέγγισης και επεξεργασίας του προς μάθηση υλικού. Π.χ. ευελιξία ως προς το χρόνο εργασίας, την κλιμάκωση του βαθμού εμπάθυνσης ή δυσκολίας του έργου, τις μεθόδους που εφαρμόζονται, το βαθμό υποστήριξης από το δάσκαλο κ.τ.λ.

3. Το *προϊόν*, αφορά στο πώς δείχνει ο μαθητής τι έμαθε, περιλαμβάνει δηλαδή τις εργασίες που ζητούνται. Συνδέεται κατά κύριο λόγο με την αξιολόγηση, η οποία είναι σημαντικό να είναι διαφοροποιημένη για τα άτομα με μαθησιακές δυσκολίες και να εστιάζει κυρίως στην ατομική πρόοδο παρά στη σύγκριση της επίδοσης με τους άλλους (Tomlinson, 2010).

Σχολεία φιλικά προς τη Δυσλεξία

Πρόταση της Βρετανικής Εταιρείας Δυσλεξίας

...στα «φιλικά σχολεία»:

- Έγκαιρη ανίχνευση δυσκολιών
- Ευέλικτοι τρόποι αξιολόγησης και παρέμβασης
- Συνεχής παρακολούθηση και αξιολόγηση της παρέμβασης
- Επιμόρφωση του διδακτικού προσωπικού στις μαθησιακές δυσκολίες
- Αναγνώριση των ατομικών διαφορών των μαθητών
- Εφαρμογή διαφοροποιημένης διδασκαλίας

Β' ΜΕΡΟΣ

Αντιμετώπιση των
Μαθησιακών Δυσκολιών
στην

Τριτοβάθμια Εκπαίδευση

Μαθησιακός τομέας

- **Ανάγνωση**

-Δυσκολία στην ανάγνωση νέων λέξεων και επομένως εκμάθηση **ειδικής ορολογίας γνωστικού αντικειμένου.**

-Γρήγορη ανάγνωση με πολλά **λάθη** ή **αργή ανάγνωση** χωρίς λάθη.

-Δυσκολία ανάγνωσης με **σωστό ρυθμό** και ακρίβεια στην ανάγνωση.

-Δυσκολία στην **συγκράτηση** των πληροφοριών ενός κειμένου.

Μαθησιακός τομέας

- Γραφή

-**Ορθογραφικά λάθη** ανάλογα με το προφίλ των δυσκολιών (ετυμολογικά, γραμματικά, φωνολογικά)

-**Δυσκολία στην παραγωγή γραπτού λόγου:**

- πτωχό λεξιλόγιο
- έλλειψη συνοχής και δομής
- εκφραστικά και συντακτικά λάθη

Μαθησιακός τομέας

- **Μαθηματικές δεξιότητες**

Δυσκολία στις αριθμητικές υπολογιστικές ικανότητες, υπολογισμούς που χρειάζονται ακρίβεια, ελλειπής προσοχή στη λεπτομέρεια, στη διαδοχή των αριθμητικών συμβόλων μιας σελίδας

- **Προφορικός λόγος**

Δυσκολίες στην έκφραση (εύρεση σωστής λέξης ιδιαίτερα σε προφορική εξέταση, ασύντακτος λόγος, έλλειψη δομής, συχνά δυσνόητος λόγος)

Γνωστικός Τομέας

Οι μαθησιακές δυσκολίες επηρεάζουν τις λειτουργίες του εγκεφάλου που αφορούν:

- στην πρόσληψη πληροφοριών
(πώς και ποιες πληροφορίες εισέρχονται)
- στην οργάνωση πληροφοριών
(πώς οργανώνονται και αποθηκεύονται)
- στην ανάκληση-ανάσυρση
(πώς ανασύρονται από τη μνήμη)

Συνέπειες στη συμπεριφορά των φοιτητών:

- **Τήρηση σημειώσεων** στις διαλέξεις
- **Προσοχή** (επιλεκτική προσοχή, χρόνος εστίασης)
- **Οργάνωση** (γραπτού, μελέτης, νοημάτων) **τήρηση χρονικών ορίων / δεξιότητες ζωής**
- **Εντοπισμός σημείων-κλειδιών** σε κείμενο και ερωτήσεις, κύριων σημείων στις εκθέσεις και ερευνητικές εργασίες
- **Αργή ανάγνωση**
- **Δυσκολίες στην κατανόηση**
- **Ελλιπής αυτοδιόρθωση**

Δυσκολίες φοιτητών με Μαθησιακές Δυσκολίες στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση

- Δυσκολίες στη μελέτη εκτενών κειμένων, αναζήτηση βιβλιογραφίας, απαιτητικές εργασίες/εξετάσεις, εκμάθηση νέων όρων-ορολογίας σχετικά με το αντικείμενό τους
- Δυσκολία στην παρακολούθηση των διαλέξεων, στην οργάνωση της μελέτης στα στενά χρονικά περιθώρια του εξαμήνου και στην αξιοποίηση σημειώσεων ή επικοινωνίας με καθηγητές, στην προετοιμασία για τις εξετάσεις
- Μεγάλη δυσκολία στον υπολογισμό του κατάλληλου χρόνου ολοκλήρωσης μιας εργασίας (ακρίβεια στα ραντεβού, συνέπεια στις ημερομηνίες παράδοσης των εργασιών) και των γραπτών εξετάσεων.
- Υψηλά επίπεδα άγχους εξετάσεων

Αριθμοί...στην Ελλάδα

- Οι φοιτητές με δυσλεξία αποτελούν **το 0,16% του πληθυσμού στα ΑΕΙ και ΤΕΙ** (32 ΑΕΙ & ΤΕΙ, 2001-2002).
- Τρεις (3) φορές **περισσότεροι στα ΤΕΙ** σε σύγκριση με τα ΑΕΙ. Ο πραγματικός αριθμός παραμένει αδιευκρίνιστος (ορισμένοι φοιτητές δεν έχουν λάβει διάγνωση, άλλοι αποκρύπτουν τη δυσκολία τους).
- **Μικρότερος αριθμός φοιτητών στην Ελλάδα** σε σύγκριση με τα πανεπιστήμια του εξωτερικού.

(Σταμπολτζή, 2007)

Σχολές Προτίμησης

- Διεθνώς οι φοιτητές με δυσλεξία προτιμούν :
τέχνη/ανθρωπιστικές επιστήμες, μηχανική,
αρχιτεκτονική, γεωπονική, διοίκηση επιχειρήσεων,
τεχνολογικές, φυσικές επιστήμες
- Στην Ελλάδα ακολουθείται η ίδια τάση.
- ✓ Οι τεχνολογικές επιστήμες καταλαμβάνουν υψηλό ποσοστό προτίμησης
- ✓ Εξαίρεση: δεν υπάρχει υψηλό ενδιαφέρον για σπουδές στον τομέα της τέχνης

(Stampoltzis & Polychronopoulou, 2008)

Ακαδημαϊκή Πορεία

Οι φοιτητές με δυσλεξία έχουν περισσότερες πιθανότητες να:

- εγκαταλείψουν τις σπουδές τους
- να καθυστερήσουν να λάβουν πτυχίο
- λιγότερες πιθανότητες να αποφοιτήσουν με βαθμό πτυχίου “Άριστα” ή “Λίαν καλώς” σε σύγκριση με τους συμφοιτητές τους

(Σταμπολτζή & Πολυχρονοπούλου, 2007)

Μέτρα υποστήριξης των μαθητών με δυσλεξία

Η διεθνής πραγματικότητα (1)

Γενικές υποστηρικτικές υπηρεσίες

- Διαχείριση άγχους
- Αυτογνωσία
- Ατομική συμβουλευτική
- Επαγγελματικός προσανατολισμός
- Ομάδες αλληλοβοήθειας
- Στρατηγικές αποτελεσματικής μελέτης & διαχείρισης χρόνου

Μέτρα υποστήριξης των μαθητών με δυσλεξία

Η διεθνής πραγματικότητα (2)

Εξειδικευμένες υποστηρικτικές υπηρεσίες

- προφορική εξέταση αντί γραπτής
- ηχογραφημένα θέματα εξετάσεων
- θέματα τυπωμένα με μεγάλη γραμματοσειρά σε φύλλο με χρωματιστό φόντο
- χρήση τεχνολογίας (ορθογράφοι, ηλεκτρονικά λεξικά τσέπης)
- ηχογράφιση των διαλέξεων
- έτοιμες σημειώσεις μαθημάτων
- φροντιστηριακά μαθήματα
- βοήθεια στη χρήση της βιβλιοθήκης

Η πραγματικότητα στα Ελληνικά ΑΕΙ/ΤΕΙ

- **Παροχές:**
  - προφορική εξέταση
  - γενικές συμβουλευτικές υπηρεσίες από ορισμένα ιδρύματα εφ' όσον ζητηθεί από το φοιτητή
- **Η ενημέρωση των τμημάτων για τη δυσλεξία είναι υποτυπώδης. (Σταμπολτζή, 2007)**

Φιλικά πανεπιστήμια για τους φοιτητές με δυσλεξία (1)

- Δημιουργία υποστηρικτικών και συμβουλευτικών υπηρεσιών από τα πανεπιστήμια για την εξασφάλιση ισότιμων ευκαιριών φοίτησης στους φοιτητές με δυσλεξία (εξοικείωση με ακαδημαϊκές απαιτήσεις πανεπιστημίου από τη αρχή των σπουδών)
- Χρηματοδότηση ειδικά σχεδιασμένων προγραμμάτων για εντοπισμό αναγκών των φοιτητών και κατάλληλα υποστηρικτικά συστήματα-Ένωση Ειδικών για τη Δυσλεξία στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (Μ. Βρετανία)
- Διάφορες διευκολύνσεις: περισσότερο χρόνο στις γραπτές εξετάσεις, επιείκεια ως προς τα ορθογραφικά λάθη και τη γραπτή έκφραση , προφορικές εξετάσεις (Ελλάδα)

Φιλικά πανεπιστήμια για τους φοιτητές με δυσλεξία (2)

- **Φοιτητικό επίδομα:**

- για ειδικό εξοπλισμό
- για αποζημίωση προσώπων που υποστηρίζουν το φοιτητή με δυσλεξία στο πανεπιστήμιο, π.χ. που κρατά σημειώσεις, στενογράφος ή ειδικό εκπαιδευτικό προσωπικό για κατάλληλη προετοιμασία στις εξετάσεις
- για συμπληρωματικά βοηθήματα (Μ. Βρετανία)

- **Βοηθητική τεχνολογία:**

- αναγνώστες οθόνης για διόρθωση κειμένων
- ψηφιακό μαγνητόφωνο για ηχογράφηση διαλέξεων χωρίς σημειώσεις
- αναγνωριστές ομιλίας για εκφώνηση κειμένου και ταυτόχρονη μετατροπή τους σε ηλεκτρονικό κείμενο
- μεγεθυντές οθόνης για μεγέθυνση όλων των στοιχείων

(Μονάδα Προσβασιμότητας Φοιτητών με Αναπηρία του Πανεπιστημίου Αθηνών)

Μονάδα Προσβασιμότητας Φοιτητών με Αναπηρία του Πανεπιστημίου Αθηνών

<http://access.uoa.gr>

The screenshot shows a web browser window with the URL access.uoa.gr/ATHENA/gre/disabilities/view/6. The page header includes the logo of the 'Ομάδα Φωνής & Προσβασιμότητας' (Voice & Accessibility Group) and the text 'Εθνικό & Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών Τμήμα Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών Εργαστήριο Φωνής και Προσβασιμότητας'. Below this is the title 'ΑΘΗΝΑ: Συλλογή Δωρεάν Λογισμικού Υποστηρικτικών Τεχνολογιών για ΑμεΑ'. A navigation bar contains links for 'Αρχική σελίδα', 'Όλα τα βοηθήματα', 'Συντελεστές', 'Επικοινωνία', and a search bar with 'Αναζήτηση' and 'Αποστολή' buttons. The main content area is titled 'Ομάδα φωνής και προσβασιμότητας > Ελεύθερα διαθέσιμα βοηθήματα > Δυσλεξία'. It features a sub-header 'Δυσλεξία' and a note 'Συνολικό πλήθος εφαρμογών: 9'. A list of applications follows, each with a title, a link to its accessibility features, and a star rating. The applications listed are: Accessible PDF Reader (5 stars), Balabolka (5 stars), DragMath (5 stars), LetMeType (5 stars), MathPlayer (5 stars), MyStudyBar (5 stars), Obi (5 stars), PowerTalk (5 stars), and ZHAW PowerPoint and Word Accessibility (5 stars). On the left side, there are two sidebar sections: 'Εμφάνιση όλων των εφαρμογών' with a 'Προβολή' button, and 'Παρουσίαση κατά Κατηγορία' with a list of categories and their counts: DAISY (4), Ανάγνωση Οθόνης (7), Ανάγνωση Ομιλίας (3), Αντίθεση/Χρώματα (9), Αριθμομηχανές (2), Δείκτες Ποντικιού (8), Διευκόλυνση Κλικ (15), Εικονικά Πληκτρολόγια (3), Ελεγχος με το Κεφάλι (4), and Εναλλακτική Επικοινωνία (1). The Windows taskbar at the bottom shows icons for Internet Explorer, Google Chrome, File Explorer, Mail, PowerPoint, and Word.

Υποστηρικτικές υπηρεσίες πανεπιστημίων διεθνώς (1)

- **Διαγνωστικές υπηρεσίες** εντός πανεπιστημίου
- **Διαθεσιμότητα ατομικών δοκιμασιών (tests) και καταλόγων ελέγχου (checklists)**

π.χ. Adult Checklist -Smythe & Everatt (2001)

York Adult Assessment Battery-Revised
(YAA-R), Warmington, Stothard & Snowling
(2012)

Υποστηρικτικές υπηρεσίες πανεπιστημίων διεθνώς (2)

- **Τροποποίηση μεθόδων διδασκαλίας:**

- δυνατότητα ηχογράφησης των διαλέξεων
- δανεισμός ηχογραφημένων συγγραμμάτων από τη βιβλιοθήκη
- διάθεση των σημειώσεων και των συγγραμμάτων στην αρχή του εξαμήνου
- διανομή περιληπτικών σημειώσεων των διαλέξεων
- σχεδιάγραμμα των βασικών σημείων της παράδοσης
- συνεχής καθοδήγηση στις γραπτές εργασίες
- μικρότερη έκταση στις εργασίες

Υποστηρικτικές υπηρεσίες πανεπιστημίων διεθνώς (3)

- **Εξετάσεις:** επιπλέον χρόνος, δυνατότητα προφορικής εξέτασης, ηχογραφημένες εκφωνήσεις θεμάτων, θέματα τυπωμένα με μεγάλη γραμματοσειρά σε φύλλο με χρωματιστό φόντο, θέματα με τη μορφή ερωτήσεων πολλαπλών επιλογών, χρήση επεξεργαστή κειμένου
- **Τεχνολογικά μέσα:** προγράμματα επεξεργασίας κειμένου, ορθογράφοι, ηλεκτρονικά λεξικά τσέπης, προγράμματα μετατροπής ήχου σε κείμενο, συστήματα μετατροπής κειμένου σε ήχο (δίνουν τη δυνατότητα να ακούς το κείμενο που 'διαβάζεται' από τον υπολογιστή), σαρωτές, φορητοί υπολογιστές
- **Συμβουλευτική** σε ατομικό ή ομαδικό επίπεδο: στρατηγικές αποτελεσματικής μελέτης, τεχνικές διαχείρισης κρίσεων, άγχους, χρόνου

Κατευθυντήριες οδηγίες εξέτασης για φοιτητές με δυσλεξία από τη Μονάδα Προσβασιμότητας Φοιτητών με Αναπηρία

- Η εξέταση ενός μαθήματος γίνεται γραπτά ή προφορικά, **όπως ακριβώς και των υπόλοιπων φοιτητών** (ίδια ημέρα, ίδια θέματα).
- Η **προφορική εξέταση**, σε μάθημα που εξετάζεται γραπτά για τους υπόλοιπους μαθητές, **θα πρέπει να αποτελεί την τελευταία επιλογή.**
- **Διασφάλιση της αντικειμενικότητας** του αποτελέσματος στις περιπτώσεις προφορικής εξέτασης (παρουσία μάρτυρα ή ηχογράφηση)
- **Διάθεση περισσότερου χρόνου (+50%).**
- **Χρήση προσβάσιμου υπολογιστή**, που διατίθεται από τη Μονάδα Προσβασιμότητας Φοιτητών με Αναπηρία.
- Προσκόμιση στο Σύμβουλο Καθηγητή πρόσφατη **γνωμάτευση από δημόσιο νοσοκομείο**, ώστε να μη λαμβάνονται υπ' όψη τα ορθογραφικά, γραμματικά και συντακτικά λάθη.

Επίσης, προβλέπεται η συμμετοχή στη γραπτή εξέταση **βοηθών γραφής.**